

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Vår ref.
23/2687 - 2

Deres ref

Dato
18.12.2023

Høringsvar - endringer i diskrimineringsombudsloven og likestillings- og diskrimineringsloven

1. Innledning

Likestillings- og diskrimineringsombudet har ingen kommentarer til forslaget i høringsnotatet om å ta inn henvisninger til skipsarbeidsloven i de foreslåtte bestemmelsene, utover å påpeke at det er positivt at de manglende henvisningene nå blir tatt inn. Vi vil imidlertid knytte noen merknader til forslaget om endring i diskrimineringsombudsloven § 7.

2. Endring i diskrimineringsombudsloven

Departementets forslag er:

«For så vidt gjelder familieliv og rent personlige forhold skal likestillings- og diskrimineringsloven ikke håndheves av Diskrimineringsnemnda.»

Det følger av ulike menneskerettskonvensjoner at staten har plikt til å sikre borgerne mot diskriminering, også innen familieliv og rent private forhold, for eksempel CEDAW artikkel 16, CERD artikkel 5 og CRPD artikkel 23. Trakassering og seksuell trakassering må regnes som bestemte uttrykk for (direkte) diskriminering i denne sammenhengen.

Det er ikke omstridt at både trakassering og seksuell trakassering forekommer innen den private sfæren og at dette, i likhet med diskriminering for øvrig på dette området,

kan oppleves svært alvorlig for dem som rammes. Selv om det ikke uten videre vil være i strid med våre menneskerettsforpliktelser å unnta visse tilfeller av diskriminering, trakassering eller seksuell trakassering innen familielivet eller rent personlige forhold fra håndheving, så tilsier likevel forpliktelsene og handlingenes potensielle alvorlige virkninger at unntaket må tolkes snevert. Det må legges til grunn at et effektivt diskrimineringsvern forutsetter håndheving av rettighetene. Det vil derfor være svært viktig med gode eksempler i forarbeidene som gjør at nemnda og domstolene ikke tolker unntaket utvidende, men i stedet utvikler en konsekvent praksis som er i tråd med lovgivers intensjon.

For myndighetenes del vil det være et krav at retten til ikke å bli diskriminert, trakassert eller seksuelt trakassert blir sikret på andre måter enn gjennom håndheving i de typetilfellene som etter forslaget og tilknyttet praksis faller utenfor håndhevingen. Offentlige myndigheters aktivitetsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 24 vil være svært viktig her.

Nærmere om endringsforslaget

Ombudet legger til grunn at den foreslåtte endringen er et uttrykk for gjeldende rett, og vi mener det er viktig å få inn denne presiseringen for å rydde eventuell tvil av veien. Vi har likevel noen innspill til det videre arbeidet med denne lovendringen.

Trakassering og seksuell trakassering i mer eller mindre familiære og personlige relasjoner er ikke helt uvanlig, og antakelig noe mer utbredt enn diskriminering i lignende relasjoner. Ombudet har fått noen henvendelser som gjelder slike forhold, men selv om de ikke er mange i antall, så er det likevel flere slike saker om trakassering og seksuell trakassering enn saker som gjelder diskriminering innen familieliv og personlige forhold. Det er derfor grunn til å tro at grensen for håndhevingsorganenes kompetanse kommer mer på spissen når det gjelder trakassering og seksuell trakassering.

Vi mener av den grunn at det er behov for mer utdyping med eksempler i forarbeidene til den foreslåtte lovendringen, slik at grensene blir lettere å trekke. Eksemplene fra dagens lovforarbeider som gjelder diskriminering er ikke uten videre særlig illustrerende når det gjelder trakassering og seksuell trakassering. Nemndas praksis gir heller ikke så mye veiledning. Den kan tilsynelatende virke noe uklar, i og med at spørsmålet om håndhevingskompetansen i saker der partene har en familiær eller privat relasjon ikke alltid blir vurdert eller drøftet i særlig grad.

Vi vil nevne et par eksempler som kan belyse problemstillingen:

I Diskrimineringsnemndas sak 21/300, som departementet viser til i høringsnotatet, kom nemndleder til at saken måtte avvises fordi den gjaldt et rent personlig forhold. De to involverte partene var kollegaer og den påståtte seksuelle trakasseringen hadde skjedd på arbeidsplassen. De to hadde imidlertid (hatt) en frivillig kjærestereelasjon på fritiden, og nemndleder mente derfor at saken gjaldt et rent personlig forhold. Det kan etter vårt syn ikke utelukkes at seksuell oppmerksomhet kan være uønsket også mellom parter som har eller har hatt en kjærestereelasjon når denne oppmerksomheten skjer på partenes felles arbeidsplass. At de påståtte bruddene på ldl § 13 hadde funnet sted på arbeidsplassen, kunne gitt grunn til å vurdere hvorvidt dette kunne bringe forholdet ut av den private sfære. En slik drøfting ville kanskje vært naturlig ut fra eksemplene som også departementet viser til fra forarbeidene til loven, med diskriminering av nære familiemedlemmer i arbeidsforhold eller i restaurantvirksomhet. Her er det uttalt i forarbeidene at disse eksemplene ikke uten videre kan regnes som private anliggender.

Til sammenligning nevner vi avgjørelsen i Diskrimineringsnemndas sak 2021/70, som gjaldt seksuell trakassering og trakassering på grunn av etnisitet. Partene bodde på samme gårdstun uten andre boliger i nærheten, og den påstått ansvarlige var gift med tanten til fornærmedes ektemann, altså en inngiftet onkel. Nemnda tok stilling til klagen uten å vurdere om saken gjaldt forhold innen «familieliv og andre rent personlige forhold», jf. diskrol. § 7 andre ledd.

Det er noen grunner som taler for at diskriminerings- og trakasseringsforbudet i utgangspunktet ikke bør håndheves innen familieliv eller rent personlige forhold, som for eksempel balanseringen opp mot retten til respekt for privat- og familieliv. Det er samtidig også hensyn som tilsier at dette utgangspunktet kan nyanseres noe, ikke minst der det er tale om ytringer eller handlinger med kvalifisert alvorlighetsgrad som skjer i en offentlig kontekst eller i nærvær av andre. Vi mener at utover å understreke at unntaket for håndhevingskompetansen skal tolkes snevert, bør det gis anvisninger på hvordan unntaket skal tolkes i praksis, og gjerne med eksempler.

I en slik nærmere drøfting av håndhevingskompetansen i saker om trakassering og seksuell trakassering innen familieliv eller rent personlige forhold vil det også være naturlig at det kommenteres i forarbeidene hvordan denne begrensningen skal forstås sett opp mot forbudet mot hatefulle ytringer i straffeloven § 185. Straffebestemmelsen åpner for å straffe ytringer som fremsettes i private omgivelser, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) kap. 16.1 s. 399. Det kan argumenteres for at flere av hensynene som ligger bak trakasseringsforbudet sammenfaller med hensynene bak straffebudet mot hatefulle ytringer i noen grad, og at det av den grunn bør vurderes

hvordan man skal få en god sammenheng i lovverket. Her bør det også drøftes hvorvidt og i tilfelle hvilken betydning det skal ha at de aktuelle trakasserende ytringene eller handlingene er fremsatt offentlig eller i nærvær av andre. Betydningen av handlingenes eller ytringenes grovhet bør også inngå i denne vurderingen.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
likestillings- og diskrimineringsombud

Margrethe Søbstad
fagdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.